

Chorvatští bánové v letech 1790 – 1918, resp. 1921

Ivan Nepomuk hr. Erdödy (1733-1806), bán 1790-1806, 1790 v Saboru uznání spojené uhersko-chorvatské vlády, také ve stejném roce první návrh na zavedení maďarštiny jako úředního jazyka.

Ignjat Gyulay hr. von Maros-Németh und Nádaska (1763-1831), bán 1806-1831, častým zástupcem byl biskup Maksimilijan Vrhovac.

Franjo baron Vlašić (1766-1840), bán 1832-1840, návrh na zasedání uherského sněmu v Pozsonyi (tj. Bratislavě) na zavedení maďarštiny úředním jazykem, odmítnuto císařem 1840.

Franjo hr. Haller von Hallerkeö (1796-1875), bán 1842-1845, odstoupil po krveprolití na Markově trgu (náměstí) v Záhřebu.

Juraj Haulik de Várallya, biskup záhřebský (1788-1869), zástupce bána 1840-1842 a opět 1845-1848. (Pocházel z Trnavy na Slovensku.)

Josip hr. Jelačić Bužimski (1801-1859), bán 1848-1859, národní hrdina, bojovník oproti uherské revoluční vládě 1848-1849. 1848 přijal program částečné politické liberalizace (např. svoboda shromažďování, tisková aj.) a autonomie Chorvatska pod Korunou Sv. Štěpána (tj. Uher). Zůstal bánem i v bachovsko – schwarzenberské éře (1850-1859) (doba „českých a německých husarů“), s minimálním vlivem. 1850 zavedena jako úřední řeč chorvatština namísto dosavadní latiny.

Ivan hr. Coronini-Cronberg (1794-1880), bán 1859-1860, z italsko-německého rodu, po nástupu do funkce šokoval Chorvaty prohlášením :*“Prestar sam da učim hrvatski, a sve kad bih i mogao, ne bih htio“*, tj. „Jsem příliš stár na to, abych se učil chorvatsky a i kdybych mohl, tak bych nechtěl“. Krom toho dal 1860 rozpustit Čitaonici (Čítárnu, centrum narodnjaků).

Josip baron Šokčević (1811-1896), bán 1860-1867, jmenován na návrh biskupa Josipa Juraje Strossmayera. 1861 chorvatština prohlášena úředním jazykem. Byl odvolán před sjednáním nagodby.

Levin baron Rauch de Nyek (1819-1890), bán 1868-1871, jmenován až po sjednání nagodby 8. 12. 1868 (tj. při sjednávání nagodby v létě 1868 bylo Chorvatsko bez nejvyššího ústavního činitele – bána). Po obvinění z korupce a odsouzení v tzv. petrinjském procesu (vojenským soudem v Petrinji v tehdejší Vojenské hranici, tj. mimo pravomoc bána) byl přinucen odstoupit.

Koloman šl. Bedeković Komorski (1818-1889), bán 1871-1872, umírněný unionista, 1871 připojena část bývalé Vojenská hranice s městy Bjelovar, Ivanić, Senj, Sisak,

varaždínská krajina a križevačka a djurdjevačka pukovnja. 1872 vedl jeden z předáků pravašů Eugen Kvaternik rakovičku bunu (rakovické povstání), v němž zahynul.

Antun Vakanović (1808-1894), zástupce bána 1872-1873, bývalý spolupracovník Ljudevita Gaje.

Ivan Mažuranić (1814-1890), bán 1873-1880, první bán nearistokratického původu, „prvi ban pučanin“, nazývaný také selský bán. Básník (významný představitel chorvatského romantismu) a lingvista (za chorvatskou stranu spolupodepsal Bečki dogovor – vídeňskou dohodu 1850 o srbsko-chorvatském jazyku). Představitel narodnjacké strany, odpůrce pravašů.

Ladislav hr. Pejačević (1824-1901), bán 1880-1883, představitel unionistické (tj. původní uherské „maďarónské“) strany, 15. 7. 1881 definitivní připojení zbývající Vojenské hranice. 1883 aféra s instalací dvojjazyčných chorvatsko-maďarských nápisů na finančním ředitelství v Záhřebu v rozporu s textem nagodby. Nakonec instalovány tzv. němé tabule, jen s vyobrazením erbů „nijemi grbovi“ a bán odstoupil („bán kavalír“). Nepokoje „uklidnil“ královský komisař gen. Hermann baron von Ramberg, dočasně mající plné moci namísto bána.

Dragutin Károly hr. Khuen-Héderváry de Hédervár (1849-1918), bán 1883–1903, Maďar se statky ve Slovenii, prosazoval maďarizaci (např. prosadil maďarštinu na gymnázia a umožnil zřizovat maďarské školy), modernizoval chorvatskou ekonomiku. 1903 vypukly bouře po instalaci uherských vlajek a erbů na železnici (masakr v Zaprešići aj.), nakonec odstoupil. V letech 1903 – 1910 byl uherským ministerským předsedou. (Podle některých pramenů narozen na Moravě, buď v Bruntále nebo v Jeseníku.)

Teodor hr. Pejačević (1855-1928), bán 1903-1907, syn bána Ladislava Pejačeviče. Rijeckou a zaderskou rezolucí sestavena chorvatsko – srbská koalice, 1907 přijata železniční pragmatika, zavádějící maďarštinu jako služební jazyk u drah, odstoupil. 1913-1917 ministr pro Chorvatsko v uherské vládě.

Aleksandar šl. Rakodczay (1848-1924), bán 1907-1908, původní profesí soudce, potvrzena železniční pragmatika, odstoupil.

Pavao baron Rauch (1865-1933), bán 1908-1910, syn bána Levina Raucha. Představitel unionistické strany, odstoupil.

Nikola šl. Tomašić (1864-1918), bán 1910-1912, právník, ekonom a překladatel (uměl 8 jazyků), 1910 bylo rozšířeno volební právo (z cca 48 tisíc na přes 200 tisíc voličů). Velice neoblíbený u chorvatsko-srbské koalice.

Slavko baron Cuvaj (od Ivanjske) (1851-1931), bán 1912-1913, 8. 6. 1912 na něj člen Omladiny Luka Jukić spáchal v Záhřebu neúspěšný atentát, 31. 10. 1913 nový

neúspěšný atentát. Miroslav Krleža ho charakterizoval : „*krvolok i tiranin svoj vlastitog naroda*“ (katan a tyran vlastního národa).

Ivan baron Skerlecz (Škrlec Lomnički) (1873-1951), bán 1913-1917, právník. Nalezl kompromis mezi chorvatsko-srbskou koalicí a hr. Tiszou, uherským ministerským předsedou. Odstoupil po odstoupení hr. Tiszy.

Antun šl. Mihalović (1868-1949), bán 1917-1918, 29. 10. 1918 Sabor rozhodl o zrušení státoprávních vztahů k Rakousku-Uhersko (tj. o vyvázání z Uher a vystoupení z rakousko-uherského soustátí) a o přenesení moci na Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba (Národní radu Slovinců, Chorvatů a Srbů).

Funkce bána nebyla zrušena hned po vzniku Království SHS, ale až přijetím vidovdanovské ústavy v roce 1921. Po roce 1918 byli bánové :

Ivan Paleček, bán 1919

Tomislav Tomljenović, (1877-1945), bán 1919-1920

Matko Laginja, (1852-1930), bán 1920, politik původně z Istrie

Teodor Bošnjak, zástupce bána 1920-1921

Tomislav Tomljenović, bán 1921 (podruhé), poslední bán.